

УДК 336.74+339.743

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.5>**Лапчук Б.Ю.**

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного економічного аналізу і фінансів,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0210-2804>

Lapchuk Bohdan

Ivan Franko National University of Lviv

ДЕПОЗИТНА ДОЛАРИЗАЦІЯ В УКРАЇНІ У 2006–2022 РОКАХ

DEPOSIT DOLLARIZATION IN UKRAINE IN 2006–2022

Стаття присвячена емпіричному аналізу тенденцій депозитної доларизації в Україні у 2006–2022 роках. На основі статистичних даних Національного банку України обчислено та здійснено порівняння показників депозитної доларизації в розрізі суб'єктів, зокрема, резидентів та нерезидентів, інших фінансових, депозитних та нефінансових корпорацій, домашніх господарств та корпоративного сектору. Зроблено висновки про традиційно високі рівні доларизації за депозитами різних економічних суб'єктів в Україні, про їх значне зростання під час валютно-фінансових криз та схожу динаміку. Оскільки початок повномасштабної російської агресії в Україні призвів до різкого зростання показників доларизації, тому доцільними є подальше вивчення цієї проблеми в Україні та пошук шляхів її подолання.

Ключові слова: доларизація, неофіційна доларизація, фінансова доларизація, доларизація за депозитами, доларизація за МЗ.

The article is dedicated to the empirical analysis of deposit dollarization trends in Ukraine in 2006–2022. One of the ways to determine the level of unofficial dollarization of the economy, especially financial dollarization, is to estimate the dollarization of deposits in a certain country. For a comprehensive analysis of deposit dollarization, it is necessary to calculate not only its general indicators, but also to analyze the ratio of deposits of various economic agents, for example, residents and non-residents, households and the corporate sector, financial companies, etc. Such an analysis is especially relevant for Ukraine in the time of the Russian aggressive war. In most cases the deposit dollarization is estimated through the ratio of deposits of the residents to all deposits in the country, as well to M3 («broad money» aggregate). These indicators give just a general idea of the level of unofficial dollarization and its trends over a certain period of time. For a more detailed coverage of this problem in Ukraine, the article proposes an estimation of the deposit dollarization of residents and non-residents in 2006–2022, based on the official statistical data of the National bank of Ukraine. The indicators of deposit dollarization of other financial, non-financial and depository corporations in Ukraine were also calculated. The analysis of the trends of dollarization of deposits of the residents and the households in Ukraine and comparison of indicators of dollarization of deposits of the households and the corporate sector were also proposed in the article. This analysis of the dollarization of deposits in Ukraine in terms of economic entities allowed to make conclusions that the deposit dollarization in Ukraine is traditionally very high and always increases significantly during currency and financial crises. Before the war the dollarization of deposits in Ukraine decreased constantly, but now the war has a significant negative impact on all indicators of deposit dollarization, so further research of this problem and the ways to solve it is very necessary.

Key words: dollarization, unofficial dollarization, financial dollarization, deposit dollarization, dollarization of broad money.

Постановка проблеми. Одним із способів визначення масштабів неофіційної доларизації економіки країни, а саме фінансової доларизації, є оцінка доларизації депозитів у досліджуваній країні. Депозитна доларизація є дуже чутливою до зміни економічної та політичної ситуації в країні, оскільки економічні суб'єкти швидко реагують на негативні

шоки вилученням депозитів у національній валюті з банківської системи, що у свою чергу впливає на співвідношення депозитів у національній та іноземній валютах. Хоча Міжнародний валютний фонд рекомендує оцінювати неофіційну доларизацію шляхом обчислення співвідношення депозитів у іноземних валютах до грошового агрегату М3 («широких грошей»), визначення депозитної доларизації, а саме частки депозитів у іноземних валютах до усіх депозитів, є також досить поширеним в економічній літературі.

Для всебічної оцінки депозитної доларизації доцільно обчислювати не лише її загальні показники, а проаналізувати співвідношення депозитів різних економічних суб'єктів. Такий аналіз є особливо актуальним для України в умовах війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Емпіричні дослідження неофіційної доларизації зазвичай охоплюють аналіз доларизації депозитів, однак у світовій економічній науці є окремі праці, присвячені саме цій проблематиці. Серед них, зокрема, роботи Крістіана Броди і Едуардо Леві Єяті [1], Ренгіфо Еріка, Едуардо Корта, Емре Ошоца, Алі Кутана [2; 3], Франческо Ферранте та Нільса Горнеманна [4].

Також є чимало емпіричних досліджень доларизації депозитів окремих країн – наприклад, Туреччини [5], Йорданії [6], М'янми [7], країн Центральної, Східної та Південно-Східної Європи [8], а також африканських країн [9].

Серед праць українських вчених-економістів слід згадати роботу О. В. Радченка, у якій розглянуто вплив доларизації на кон'юнктуру депозитного ринку та визначено, що обов'язковим етапом аналізу загального рівня доларизації економіки є визначення рівня доларизації на депозитному ринку [10], а також Н. І. Версаля та А. В. Ставицького, у якій авторами запропоновано нову методику обчислення депозитної доларизації та розроблено модель оцінки швидкості прийняття рішень фізичними особами щодо валютних депозитів [11].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В економічній літературі при визначенні тенденцій неофіційної доларизації використовують різні показники (депозитів, кредитів, «широких грошей» тощо), однак в Україні все ще необхідним залишається більш детальне вивчення особливостей саме депозитної доларизації, особливо в розрізі економічних суб'єктів, що і зумовлює актуальність обраної теми статті.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз доларизації депозитів різних економічних суб'єктів в Україні, що дасть змогу визначити основні тенденції зміни динаміки цих показників протягом тривалого часу та у період війни.

Виклад основного матеріалу. Для обчислення та аналізу депозитної доларизації в Україні скористаємося офіційними статистичними даними Національного банку України. Найчастіше депозитну доларизацію оцінюють через співвідношення депозитів резидентів до всіх депозитів у країні, а також до М3 (агрегат «широкі гроші») (рис. 1). Ці показники дають загальне уявлення про величину доларизації та її тенденції протягом певного часу. Помітною є схожа траєкторія обох показників, однак зрозуміло, що доларизація за депозитами є вищою, ніж за М3. За методикою визначення доларизації Міжнародного валютного фонду бажано, щоб показник доларизації за широкими грошми не перевищував порогове значення у 30%, у протилежному випадку така економіка вважатиметься високодоларизованою. Як видно з результатів обчислення, українська економіка деякий час була високодоларизованою і зараз також наближається до цього рівня.

Для більш детального висвітлення цієї проблеми в Україні оцінимо інші показники депозитної доларизації. Насамперед доцільно порівняти доларизацію депозитів резидентів та нерезидентів (рис. 2). Обчислення показали, що доларизація депозитів нерезидентів є значно вищою і волатильнішою, ніж резидентів, що очікувано. Можна простежити пікові значення цих показників під час валютно-фінансових криз 2009 та 2015 років (що пов'язано зі стрімким знеціненням національної валюти), однак війна 2022 року призвела до зростання доларизації депозитів резидентів та зниження доларизації депозитів нерезидентів.

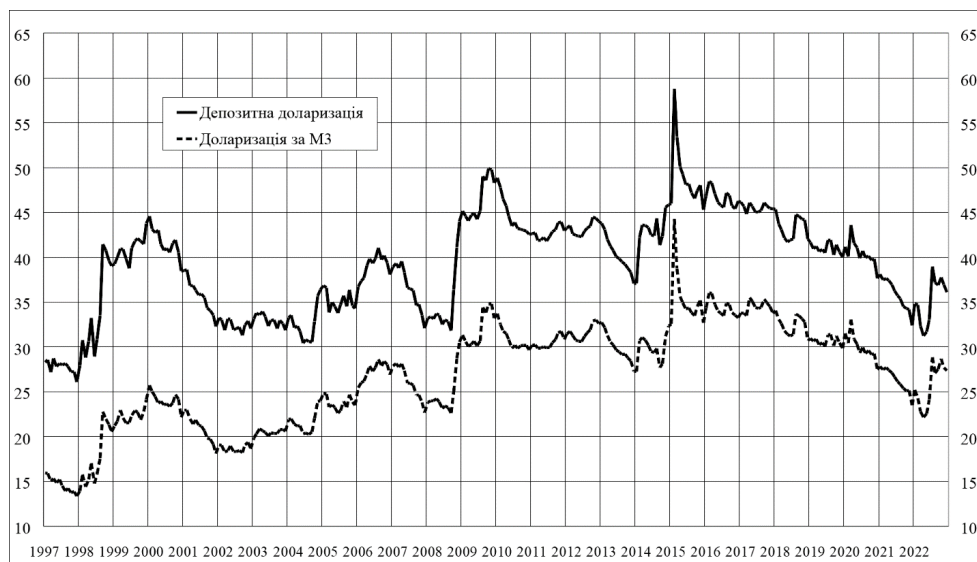

Рис. 1. Доларизація за депозитами та грошовим агрегатом М3 в Україні у 1997–2022 роках (%)

Джерело: розраховано автором за статистичними даними НБУ [12]

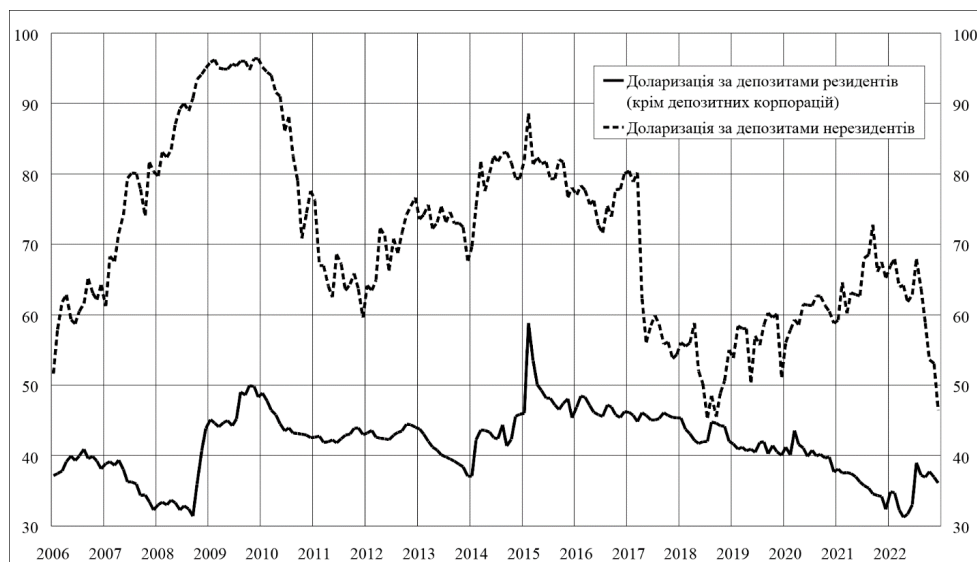

Рис. 2. Доларизація за депозитами резидентів та нерезидентів в Україні у 2006–2022 роках (%)

Джерело: розраховано автором за статистичними даними НБУ [12]

Нами також обчислено доларизацію за депозитами інших фінансових, нефінансових та депозитних корпорацій в Україні (рис. 3). Доларизація за депозитами інших депозитних корпорацій є дуже високою – вона значно зросла у 2014–2015 роках і зараз перебуває на рівні 80-90%. Доларизація за депозитами нефінансових корпорацій за

досліджуваний період є більш-менш стабільною і перебуває в межах 30-40%. Для інших фінансових корпорацій цей показник є найнижчим і зараз складає близько 20%.

Тенденції доларизації депозитів резидентів та домашніх господарств в Україні демонструють подібну динаміку (рис. 4). Помітні значні стрибки доларизації депозитів резидентів

Рис. 3. Доларизація за депозитами інших фінансових, депозитних та нефінансових корпорацій в Україні у 2006–2022 роках (%)

Джерело: розраховано автором за статистичними даними НБУ [12]

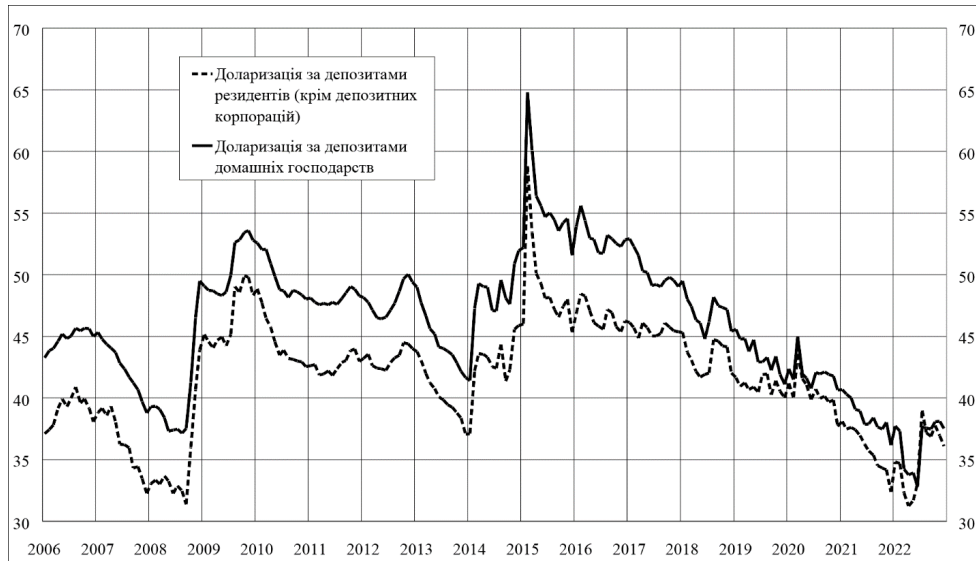

Рис. 4. Доларизація за депозитами резидентів (крім депозитних корпорацій) та домашніх господарств в Україні у 2006–2022 роках (%)

Джерело: розраховано автором за статистичними даними НБУ [12]

та домашніх господарств під час валютно-фінансових криз. Війна у 2022 році призвела до чергового стрибка депозитної доларизації, крім того, рівні доларизації депозитів резидентів та домашніх господарств практично зрівнялися і зараз перебувають в межах 36-38%.

Доцільно також порівняти показники доларизації депозитів домашніх господарств та корпоративного сектору (рис. 5). Починаючи з 2015 року, доларизація депозитів домашніх господарств поступово знижувалася з 65% до 31%, зараз становить близько 36%. Натомість доларизація депозитів корпоративного сектору протягом тривалого періоду часу коливається навколо значення у 35%. Цікаво, що під час війни доларизація депозитів корпоративного сектору деякий час була навіть вищою, ніж домогосподарств.

Висновки. Отже, аналіз доларизації депозитів в Україні в розрізі економічних суб'єктів дає змогу зробити такі висновки:

1) доларизація депозитів в Україні є традиційно високою, що пов'язано з періодичними валютно-фінансовими кризами та тривалими негативними очікуваннями економічних суб'єктів;

2) під час валютно-фінансових криз її показники значно зростають (що пов'язано зі знеціненням гривні та переорієнтацією економічних суб'єктів на більш стабільні валюти);

3) доларизація за депозитами нерезидентів є вищою, ніж за депозитами резидентів;

4) доларизація за депозитами інших фінансових та нефінансових корпорацій в Україні перебуває на рівні 18% та 30%, натомість депозитна доларизація інших депозитних корпорацій є дуже високою (понад 80%);

5) динаміка доларизації за депозитами резидентів та домашніх господарств в Україні є дуже подібною, ці показники під час війни практично зрівнялися;

6) доларизація за депозитами домашніх господарств за період з 2015 року до початку війни демонструвала постійне зниження, натомість доларизація депозитів корпоративного сектору перебувала в межах навколо 35%;

7) війна має і матиме надалі значний негативний вплив на всі показники депозитної доларизації, тому доцільними є подальші дослідження цієї проблеми та пошук шляхів її вирішення.

Рис. 5. Доларизація за депозитами корпоративного сектору та домашніх господарств (без фізичних осіб-підприємців) в Україні у 2013–2022 роках (%)
Джерело: розраховано автором за статистичними даними НБУ [12]

Список використаних джерел:

1. Broda, Christian and Levy Yeyati, Eduardo. Endogenous deposit dollarization. Staff Reports 160, Federal Reserve Bank of New York. 2003.
2. Erick, Rengifo and Court, Eduardo and Ozsoz, Emre. Deposit Dollarization and its Impact on Financial Deepening in the Developing World. Fordham Economics Discussion Paper Series dp2010-08. Fordham University, Department of Economics. 2010.
3. Kutan, Ali and Erick, Rengifo and Ozsoz, Emre. Evaluating the Effects of Deposit Dollarization in Bank Profitability. Fordham Economics Discussion Paper Series. Fordham University, Department of Economics. 2010.
4. Ferrante, Francesco and Gornemann, Nils M. Devaluations, Deposit Dollarization, and Household Heterogeneity. International Finance Discussion Papers 1336. Board of Governors of the Federal Reserve System (U.S.). 2022.
5. Yalta, A. Yasemin and Yalta, A. Talha. Deposit Dollarization in Turkey: A Rolling Window Analysis. ERF 28th Annual Conference Papers. 2022.
6. Omet, Ghassan and Hadhoud, Muthana and Abdel-Halim, Morad. Deposit Dollarization and Bank Performance: The Jordanian Case. *International Journal of Business and Social Science*. 2015. № 6.
7. Kubo, Koji. Deposit dollarization in Myanmar. IDE Discussion Papers 473. Institute of Developing Economies, Japan External Trade Organization (JETRO). 2014.
8. Urošević, Branko and Rajkovic, Ivana. Dollarization of Deposits in the Short and Long Run: Evidence from CESE Countries. CESifo Working Paper Series 5745. CESifo, 2016.
9. Yinusa, Olalekan. Macroeconomic Fluctuations and Deposit Dollarization in Sub-Saharan Africa: Evidence from Panel Data. MPRA Paper. University Library of Munich. 2009.
10. Радченко О. В. Вплив доларизації на кон'юнктуру депозитного ринку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Випуск 12. С. 472–474.
11. Версаль Н. І., Ставицький А. В. Тенденції доларизації банківського сектора України. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 4. С. 106–117.
12. Офіційні статистичні дані Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>

References:

1. Broda, Christian and Levy Yeyati, Eduardo (2003). Endogenous deposit dollarization. Staff Reports 160, Federal Reserve Bank of New York.
2. Erick, Rengifo and Court, Eduardo and Ozsoz, Emre (2010). Deposit Dollarization and its Impact on Financial Deepening in the Developing World. Fordham Economics Discussion Paper Series dp2010-08, Fordham University, Department of Economics.
3. Kutan, Ali and Erick, Rengifo and Ozsoz, Emre (2010). Evaluating the Effects of Deposit Dollarization in Bank Profitability. Fordham Economics Discussion Paper Series. Fordham University, Department of Economics.
4. Ferrante, Francesco and Gornemann, Nils M. (2022). Devaluations, Deposit Dollarization, and Household Heterogeneity. International Finance Discussion Papers 1336, Board of Governors of the Federal Reserve System (U.S.).
5. Yalta, A. Yasemin and Yalta, A. Talha (2022). Deposit Dollarization in Turkey: A Rolling Window Analysis. ERF 28th Annual Conference Papers.
6. Omet, Ghassan and Hadhoud, Muthana and Abdel-Halim, Morad (2015). Deposit Dollarization and Bank Performance: The Jordanian Case. *International Journal of Business and Social Science*, 6.
7. Kubo, Koji (2014). Deposit dollarization in Myanmar. IDE Discussion Papers 473. Institute of Developing Economies, Japan External Trade Organization (JETRO).
8. Urošević, Branko and Rajkovic, Ivana (2016). Dollarization of Deposits in the Short and Long Run: Evidence from CESE Countries. CESifo Working Paper Series 5745, CESifo.
9. Yinusa, Olalekan (2009). Macroeconomic Fluctuations and Deposit Dollarization in Sub-Saharan Africa: Evidence from Panel Data. MPRA Paper. University Library of Munich.
10. Radchenko O. V. (2016). Vplyv dolaryzatsii na konjunkturu depozytnoho rynku [The impact of dollarization on the deposit market]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky* [Global and national problems of economics], vol. 12, pp. 472–474.
11. Versal N. I., Stavytskyi A. V. (2016). Tendencii dolaryzatsii bankivskoho sektora Ukrainy [Dollarization trends of the banking sector of Ukraine]. *Ekonomika i prognosuvannia* [Economics and forecasting], no. 4, pp. 106–117.
12. Official statistic data of the National bank of Ukraine. Available at: <https://bank.gov.ua>